

L'ORIGEN DE LES ANOMENADES “*COMPETÈNCIES*” EN EL SISTEMA EDUCATIU



Syl.ru

L'ORIGEN DE LA IDEA DE COMPETÈNCIES EN L'ENTORN EDUCATIU

Qui va ser l'inventor de les competències en l'entorn educatiu?

Les competències d'ara són, si fa no fa, idèntiques a les primeres que es van "inventar"? És a dir, les competències són immutables? Són les que són i no cal pensar-hi més?

Les competències no són un invent català, tampoc un invent espanyol. La criatura té una paternitat internacional múltiple. De fet el terme competències va sorgir en el context del món laboral internacional cap allà les dècades dels setanta i vuitanta del segle passat. Ves per on, aquells anys estan sent una referència molt repetida en aquestes pàgines. El psicòleg nord-americà David McClelland (1917-1998), que va excel·lir en estudis sobre la psicologia del treball i, en general, sobre les motivacions individuals en el si de les organitzacions humanes, va posar en circulació el terme "competències" per referir-se a aquelles aptituds que marquen el perfil ideal d'un treballador en un determinat context productiu o laboral. Volem pensar que l'enfocament de McClelland no pretenia posar-se dissimuladament al servei de la productivitat capitalista, perquè, des d'una òptica acadèmica i psicològica, el que proposava constatar —dit d'una manera ràpida i sintètica— era que posseir les "competències" idònies per desenvolupar un ofici possibilita que l'individu es pugui sentir satisfet fent la feina que fa i garanteix a la vegada un bon rendiment del seu treball. Això és el que explica, si fa no fa, en articles com *Testing for competence rather than intelligence* (1973). No penseu que les reflexions de McClelland són de pa sucats amb oli, que són una obvietat, perquè de fet introduïen nous factors de caire psicològic en l'anàlisi de la conducta humana en l'àmbit laboral i estaven

fonamentades en estudis sobre la motivació en els éssers humans. Les consideracions de McClelland van fer fortuna, tant és així que la idea i el terme “competències” es va anar introduint en els entorns educatius de la formació professional als Estats Units d’Amèrica. I ja se sap que els Estats Units sovint marquen tendència a escala mundial. D’altra banda, quan una idea o una proposta és ben acollida pels teòrics de la pedagogia, amb el temps (de vegades, molt lentament) sol obrir-se camí entre els membres de la comunitat educativa, àvids com som d’aconseguir millores en la nostra tasca professional. Segurament, escamots anònims de prescriptors pedagògics¹ van anar plantant arreu dels àmbits de la formació professional el plançó que havia sorgit de la reflexió teòrica i dels estudis de McClelland. El cas és que la noció “competències” va arrelar i difondre’s com a mesura dels perfils professionals idonis de les diverses ocupacions laborals. Què ha de saber un/a bon/a mecànic/a d’automòbils?; què ha de saber i saber fer, com ha de comportar-se, un/a infermer/a?; quin és el perfil professional idoni d’un/a bomber/a?; com convindria que actués un/a recepcionista d’hotel?; què demanem que sàpiga i pugui fer amb solvència un/a flequer/a?; quins coneixements li exigim a un/a conductor/a d’ambulàncies?, què cal que sàpiga i com ha d’actuar un/a jutge/jutgessa?, etc. És a dir, totes les diferents branques i la multiplicitat d’oficis del sector laboral poden definir de forma més o menys precisa les aptituds i actituds que han de configurar cada una de les dedicacions professionals. Aptituds i actituds, diem. Si fem un cop d’ull al diccionari ens confirmarà que quan parlem d’aptituds ens estem referim a la “disposició o capacitat natural o adquirida per a fer alguna cosa”. I tenir aquesta capacitat per a fer alguna cosa pressuposa, ineludiblement, adquirir uns certs coneixements, dominar un saber i desenvolupar, a més, unes

¹ Anònims des del punt de vista de rellevància acadèmica.

habilitats operatives. És a dir, cal saber i cal saber fer. Així doncs, el/la mecànic/a d'automòbils, haurà de conèixer les diverses peces d'un motor i la funció que fa cada una, i haurà de ser capaç, a més, d'extreure-les i recol·locar-les correctament al lloc que ocupen, i de reparar-les o recanviar-les quan calgui; l'infermer/a tindrà un determinat nivell teòric de coneixements de medicina, però també caldrà que sàpiga actuar quan tingui cura dels malalts i pugui aplicar, per exemple, injeccions subcutànies, intramusculars o intravenoses, o fer un embenatge, o desinfectar una ferida, etc; i si fa no fa, de manera anàloga al cas dels mecànics i dels infermers, es podria parlar també de les aptituds que cal que tinguin els/les bombers/res, els/les recepcionistes d'hotel, els/les flequers/res, els/les conductors/res d'ambulàncies, els/les jutges/jutgesses, etc. Aptituds que per manifestar-se plenament i resultar totalment eficaces caldrà que vagin acompanyades d'unes determinades actituds, d'una voluntat conscient d'exercir un ofici amb la predisposició de servei que exigeix cada cas. Potser el/la mecànic/a caldrà que sigui mínimament ordenat amb les eines del taller, que tingui en compte i obeeixi les normatives sobre fums i elements contaminants al lloc de treball, que es protegeixi dels riscos laborals propis del seu ofici, etc; i segurament l'infermer/a haurà de tractar amb respecte i humanitat els malalts, mantenir una actitud de col·laboració positiva amb la resta del personal mèdic amb qui treballa, assumir de forma comprensiva les oscil·lacions en la càrrega de feina que les circumstàncies diàries poden ocasionar en la seva labor, etc. És a dir, les aptituds —la combinació de coneixements i habilitats— i les actituds determinen els perfils professionals. No és estrany, doncs, que en les societats desenvolupades sorgís la necessitat de reglar les condicions que han de garantir la idoneïtat d'una persona per a exercir un ofici en concret. Intuïm, doncs, que aquest afany de definició de la qualificació professional va desembocar en la posada en

circulació del terme “competències” en els àmbits laborals. Competències era el nom de la cosa. Així, doncs, els centres de formació professional tenien en la definició de les competències per branques professionals el barem necessari per poder avaluar els aspirants a cada un dels oficis.

En l'era de la societat postmoderna, la societat de la informació i del coneixement, del món globalitzat, de la societat líquida, que vol dir una societat permanentment canviant i en evolució, no n'hi ha prou a aprendre coneixements i habilitats, no n'hi ha prou a adquirir o desenvolupar unes determinades actituds. Cal no parar mai d'aprendre per no perdre el nivell de competència inicial. Perquè els coneixements i les habilitats necessàries per desenvolupar una tasca determinada, un ofici, també canvien. Perquè canvien també els oficis i n'hi ha que desapareixen, a la vegada que en sorgeixen de nous. S'ha acabat, diuen, aprendre un ofici immutable i desenvolupar-lo exactament de la mateixa manera al llarg de tota una vida laboral. A tall d'exemple i per no moure'ns de la cleda professional de l'educació, pensem, si no, en el perfil d'un mestre a la segona meitat del segle XX i en el perfil d'un docent en el món actual. No només les propostes de noves teories de l'aprenentatge, de noves concepcions del fet educatiu, sinó també l'impacte de les noves tecnologies de la informació i la comunicació, i la seva dimensió educativa a través de les TAC —tecnologies per a l'aprenentatge i el coneixement—, fan que els actuals professionals de l'educació actuïn en el dia a dia amb eines i principis metodològics marcadament diferents als existents ara fa trenta o quaranta anys.

Som capaços d'imaginar-nos com seran els mestres competents d'aquí a trenta anys? Imagineu-vos-ho, feu pedagogia-ficció, perquè, en qualsevol cas, sembla clar que les competències s'assemblen poc a les taules de la llei del profeta bíblic Moisès. No han

estat escrites sobre dues lloses de pedra per garantir-ne la permanència ni emanen d'un poder diví únic i inqüestionable. Les competències són, com la societat que les acull, realment líquides.

Xavier Blanch

Extret del llibre *Incompetències bàsiques. Pals a les rodes del sistema educatiu*.

Menció d'honor **XXIX premi Joan Profitós** d'assaig pedagògic.

